

Альманах Богомисліє

32:2

CONTRA SPEM SPERO

Одеса
Одеська Богословська Семінарія
2022

Засновник: Одеська богословська семінарія
Свідоцтво про реєстрацію: KB № 8714
Реєстр: КП № 501
ISSN 0135-5473 (Print)
ISSN 2523-4188 (Online)
Журнал видається з 1990 р.

Том 32, випуск 2 / 2022

Тема номера: «CONTRA SPEM SPERO»

«Богомисліє» – літературно-богословський журнал, який має на меті описати та розвинути богословську думку східноєвропейської євангельської традиції. Його місія – стати містком між Академією та Церквою, щоби сприяти формуванню національної євангельської письмової богословської традиції, богословського підходу та біблійної позиції у повсякденному житті народу Божого. Альманах пропонує відкритий дискусійний простір для обговорення актуальних богословських тем і питань у національній євангельській спільноті. Альманах розрахований на читачів, які цікавляться глибшим, ціліснішим і більш гармонійним вивченням Святого Письма, діл Божих у Церкві та суспільстві, в історії християнства та духовному житті віруючих. Альманах «Богомисліє» потребує ваших молитов і статей.

У дизайні обкладинки використано фотографію ікони зі звільненого села Любимівка Херсонської області, а також мурал художника Banksy на Майдані Незалежності в Києві.

Головний редактор: *Сергій Санніков*
Редакційна колегія: *Олександр Гейченко*
В'ячеслав Герасимчук
Федір Стрижачук
Віталій Станкевич
Тимофій Кондор
Анатолій Бондаренко
Відповідальний секретар: *Лев Голодецький*
Дизайн обкладинки: *Олександр Павличенко*
Технічний редактор: *Лев Голодецький*

Адреса редакції журналу: **bogomysliye@gmail.com**

Усі випуски та статті альманаху можна знайти на сайті журналу, там також можна передплатити отримання друкованої версії журналу:

www.bogomysliye.com

Статті публікуються в авторській редакції зі збереженням авторського копірайту. Думка Редколегії та думка засновника журналу може не збігатися з думкою авторів статей.

Передрук статей журналу тільки з дозволу редакції «Богомисліє». У разі копіювання статей і матеріалів журналу в інтернеті обов'язково вказувати посилання на сайт журналу: **www.bogomysliye.com**

ISSN 0135-5473 (Print)
ISSN 2523-4188 (Online)

© Одеська богословська семінарія, 2022
© Автори статей, 2022
© Олександр Павличенко, дизайн, 2022

Contra spem spero

Contra spem spero – без надії сподіваюсь (с лат.). Це парафраз слів Ап. Павла про віру Авраама з Рим. 4:18. Біблійний текст каже: «Він (Авраам) проти надії увірував у надії» (перек. І. Огієнко); «qui contra spem in spem credidit» (Biblia Sacra Vulgata).

Contra spem spero став крилатим висловом після того, як Леся Українка дуже яскраво сформулювала й використала цю фразу в заголовку свого знаменитого вірша, опублікованого рівно 130 років тому в збірці «На крилах пісні». Головна ідея вірша – це незламність духу за найтяжчих обставин, це внутрішня сила, яка здатна не піддаватися апатії та розпачу, але готова боротися і співати навіть крізь сльози.

Contra spem spero – це пісня смиренного очікування дії Бога, Який обіцяв благословення, але чомусь затримує його. Аврааму вже 100, його дружині 90, а обіцяного сина немає. Коли ж він з'явився, Бог зажадав його Собі. Леся Українка з 12-річного віку боролася з невиліковною виснажливою хворобою – туберкульозом кісток, але залишила цей світ із незламною надією. Миролюбний український народ уже майже рік живе під безперервними ракетними обстрілами агресивного путінізму. Російські військові руйнують не тільки електростанції, а й храми. Але чи не для того Господь затримує обіцяне, щоб зміцнити віру і сформувати живу надію?

Зло завжди сильніше і підступніше за добро. Воно нападає і знищує все на своєму шляху, але завжди програє, тому що в добра є невидиме джерело сили. Це надія, яка жива навіть тоді, коли надії немає, бо вона, як якір, вкорінюється за завісою видимого світу.

Contra spem spero – це, на думку фахівців, оксиморон, а на думку авторів цього випуску – це життя, коли життя немає, це любов до тих, до кого жодної любові немає, це віра всупереч наявній абсурдності, це сміливість попри страх.

Дух незламності життя в умовах війни і твердої надії на справедливий мир наповнює статті другого випуску 32 тому Альманаху. У ньому читач знайде 17 статей, написаних християнами різних країн, життя яких було буквально *перевернуте* війною. Усі вони, пройшовши через біль і страх, говорять про сокровенне. Вони намагаються осмислити крізь біблійні лінзи промисел Божий у цих жахливих подіях.

Віталій Гура знаходить у книзі пророка Авакума прообразні картини російської війни з Україною; **Віталій Станкевич** вбачає в нарадиві страждань, описаному в Першому посланні Апостола Петра, богослов'я живої надії; тему надії продовжує стаття **Федора Стрижачука**, розкриваючи богослов'я надії, яскраво сформульоване Юргеном Мольтманом.

Незгасна надія залишається у християн навіть попри вимушену втечу з рідних теренів. Темі кризової еміграції присвячені дві статті нового числа. Це стаття **Ярослава Тена**, що виявляє проблеми і різні ставлення до сучасної еміграції, і стаття **Олексія Волчкова**, який аналізує історичний факт втечі єрусалимської громади в Пеллу під час Юдейської війни. Богословську картину доповнює стаття **Дмитра Проніна**, яка показує, як працювати з важким минулим, долаючи його в сьогоденні, і стаття **Сергія Борушка**, в якій розглядаються типові підходи до формулювання проблеми зла і пропонуються смиренні поради – як звільнитися від пригніченості у стражданні.

Цей номер містить великий розділ біблійної есеїстики. Пастор **Олександр Нагірняк** роздумує на сходах напівзруйнованого маріупольського молитовного будинку про правду і любов; **Олександр Малов** з'ясовує вплив російської військової агресії на екологічний простір Східної Європи; **Костянтин Тетерятников** шукає відповідь на питання – що означає бути християнином під час війни?

Адреас Патц показує на прикладі відносин російських та українських євангельських християн радикалізацію та розшарування християнства останнього часу; московський публіцист **Кирило Гласов** мужньо піднімає проблему християнської свободи в російському тоталітарному суспільстві.

В Альманасі добре репрезентований історико-богословський блок статей, що висвітлюють тему війни і конфліктів із перспективи євангельського богослов'я. Це стаття **Анатолія Бондаренка**, яка порушує гострі питання: Чи можлива відмова від насильства в суспільстві гріха? Що може рекомендувати пастор членам своєї церкви, які вимушено стикаються з насильством?

4 **Дмитро Фімушкін** на підставі праці Рейнгольда Нібура намагається зрозуміти, чи закликає Біблія до пацифізму, чи виправдовує справедливе насильство, і доходить висновку, що однозначної відповіді немає, і кожен має ухвалювати рішення на підставі особистої герменевтики біблійного тексту. Аналогічний висновок робить **Олег Борноволок**, який на численному матеріалі з історії руху християн віри євангельської доводить, що загальноцерковні рішення щодо воєнного питання є неприйнятними, і кожному вірянину доведеться вирішувати його відповідно до голосу совісті.

Ліна Бородинська у статті «*Мова, якою говорить церква*» розповідає про важкий і тернистий шлях становлення богослужбової української мови в євангельській спільноті в умовах багаторічного агресивного нав'язування українцям русифікації.

Останній розділ Альманаху за традицією присвячений рецензіям. Цього разу **Ярослав Тегза** запропонував аналітичну рецензію на книжку «*Чи потребуємо козла відпущення? Насильство та відкуплення у біблійних Писаннях*» Раймунда Швагера, що розвиває ідеї Рене Жерара про наслідувальне (міметичне) бажання, котре охоплює людей і веде до насильства всіх проти одного.

Для обкладинки цього числа Альманаху, яку виконав наш постійний дизайнер **Олександр Павличенко**, використано фотографію ікони зі звільненого села Любимівка на Херсонщині. Поруч із церквою знаходився тренувальний табір російських військових. На зворотному боці обкладинки тему надії понад усяку надію демонструє мурал англійського вуличного художника Banksy на Майдані Незалежності в Києві.

Закінчити ознайомлення з новим числом *Богомислія* хотілося б останньою строфою з вірша Лесі Українки «*Contra spem spero!*»

Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть думи сумні!

Санніков С.В.

Головний редактор Альманаху *Богомисліє*

ЗМІСТ АЛЬМАНАХУ БОГОМИСЛІЄ

Сергій Санніков Contra spem spero	3
---	---

РОЗДУМИ НАД СЛОВОМ БОЖИМ

Віталій Гура Досвід прочитання книги пророка Авакума під час війни	10
Віталій Станкевич Наратив страждань і богослов'я живої надії в Першому посланні апостола Петра	30
Олексій Волчков Втеча в Пеллу	46

БОГОСЛОВСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ

Федір Стрижачук Богослов'я надії Юргена Мольтмана: джерело надії у часи страждань	78
Дмитро Пронін Богослов'я пам'яті: Місіональний погляд на природу пам'яті та її роль у опрацюванні важкого минулого	90
Сергій Борушко Проблема зла і можливі підходи до її вирішення	105
Андреас Патц Радикалізація взаємовідносин християн на прикладі протистояння Росії та України	112

БОГОСЛОВСЬКІ НАРИСИ

Кирило Гласов Де кілька слів про свободу, або як судить чужого раба?	140
--	-----

ТОМ 32, ВИПУСК 2 (2022)

Олександр Нагірняк

Правда і любов: Роздуми пастора на сходах
молитовного дому 163

Олександр Малов

«Ті, хто нищать землю»: екобогословський погляд
на російсько-українську війну 179

Дмитро Фімушкін

Пацифісти праві мілітаристи 197

Костянтин Тетерятников

Бути християнином під час війни 212

Ярослав Тен

Біль еміграції. Боягузливість або мужність почати знову 222

БОГОМИСЛІЄ В ІСТОРІЇ

Олег Борноволоков

Військове питання і євангельський рух:
Історичний контекст 242

Ліна Бородинська

«Як же кожен із нас чує власну мову?»:
Мова, якою говорить церква 266

Анатолій Бондаренко

Відмова від насильства: богословські засади
та історична практика християнських общин 298

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ БОГОМИСЛІЄ

Ярослав Тегза

Чи потребуємо козла відпущення? Насильство та
відкуплення у біблійних Писаннях. (Рецензія) 314

Авторам та читачам 323